

Date: 29th October-2025

**RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SUN'IY INTELLEKTNING
IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI**

Jabboraliyev Ravshanboy

Millat Umidi universiteti Xalqaro biznes fakulteti

Biznes boshqaruv yo`nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston iqtisodiyotida sun'iy intellekt texnologiyalarining qanday o'rin tutishi batafsil yoritib beriladi. Unda ushbu texnologiyalarning ishlab chiqarishi, xizmat ko'rsatishi hamda bank sohasida qo'llanilish tajribalari chuqur tahlil qilinadi. Mahalliy va xorijiy amaliyotlar o'zaro solishtiriladi, iqtisodiy samaradorlikka ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillar aniqlanadi. Tadqiqot jarayonida solishtirma tahlil va statistik tahlil metodlari qo'llanilib, aniq ilmiy xulosalar chiqarildi. Olingan natijalar esa kelgusida sun'iy intellektni mamlakatning iqtisodiy rivojlanish strategiyalariga samarali integratsiya qilish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkoniyat yaratadi.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, Raqamli iqtisodiyot, Bank sektori, AI integratsiyasi, Raqamli transformatsiya, Mehnat samaradorligi, Raqamli xizmatlar, Risklarni boshqarish, Innovatsion texnologiyalar

Kirish

Raqamli iqtisodiyot bugungi kunda global iqtisodiy tizimning ajralmas qismiga aylangan bo'lib, sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari esa bu transformatsiyaning markaziy tizim moduliga aylandi. Tadbirlar va raqamli xizmatlarning avtomatlashtirish orqali tezroq va sifatliroq amalga oshirilishi mumkin bo'lgan, bank sohasida esa risk va firibgarlikni vaqtida aniqlash imkoniyatlari ortib bormoqda.

O'zbekiston ushbu jarayonda sezilarli strategik yondashuvlarning markazida turibdi. 2024-yil oktabrda Prezidentimiz "Sun'iy intellektni rivojlantirish strategiyasi — 2030"ni imzoladi, va ushbu yondashuvga ko'ra AI-dasturiy mahsulot va xizmatlar miqdorini 2030 yilga kelib esa \$1.5 milliardga yetkazishi ko'zda tutilmoqda. Shu bilan birga, hukumat 2025 yildan boshlab 5 yillik muddatga \$50 million investitsiya jalb qilishni rejalashtirmoqda; bu mablag' Sog'liqni saqlash, agrobiznes va moliya kabi sektorlar uchun mo'ljallanadi.

Bank sektoridagi muvaffaqiyatli misollardan biri — TBC Uzbekistan bankining ovozga asoslangan AI-agentlari yordamida qarzdorlikni avtomatik kuzatishi. 2025 yilning yanvariga kelib, bu agentlar dastlabki bosqichdagi kredit to'lovlarining 40 foizini muvaffaqiyatli ravishda boshqarishdi — bu esa operatsion samaradorlikni katta miqdorda oshirdi.

Qonunchilik doirasida ham sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. 2025-yil aprel oyida O'zbekiston Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi sun'iy intellekt terminini yuridik maqomga kirituvchi, shuningdek, AI yaratgan kontentni teglar bilan aniqlashni majburiy

Date: 29th October-2025

qiluvchi qonun loyihasini birinchi o'qishda ma'qulladi. Ushbu chora foydalanuvchi AI-dan foydalanish jarayonida uning huquqlarini himoya qilish hamda etnik, axborotmaxfiylik va javobgarlik masalalarini tartibga solish uchun xizmat qiladi .

Ushbu raqam va yo'nalishlar bugungi kunda raqamli iqtisodiyot doirasida aniqlik va shaffoflikni kuchaytirish, hamda SI-ni amaliy integratsiya qilish orqali iqtisodiy samaradorlik va xalqaro raqobatbardoshlikni oshiruvchi muhim omil ekanligini ko'rsatib kelmoqda

Adabiyotlar sharhi

Xalqaro miqyosda sun'iy intellektning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri masalasi so'ngi davrlarga kelib ilmiy va amaliy tadqiqotlarning markazida turibdi. OECD va Jahon banki kabi nufuzli xalqaro tashkilotlar o'tkazgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, SI texnologiyalarini keng joriy etgan mamlakatlarda yalpi ichki mahsulotning o'sish sur'atlari sezilarli darajada tezlashadi. Masalan, OECD prognozlariga ko'ra, 2030-yilga borib sun'iy intellekt global YaIMga qo'shimcha 14 trillion AQSh dollari miqdorida hissa qo'shishi mumkin.

Xorijiy adabiyotlarda, shuningdek, AQSh , Yaponiya va Yevropa Ittifoqi bo'lgan mamlakatlari tajribasi tahlil qilinar ekan, sun'iy intellekt ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, xizmatlar sifatini yaxshilash va innovatsion mahsulotlar yaratish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirishda kuchli katalizator vazifasini bajarishi ta'kidlanadi. Bunda nafaqat mehnat unumdorligi, balki resurslardan foydalanish samaradorligi ham sezilarli darajada oshadi.

Mahalliy ilmiy izlanishlarda esa O'zbekiston sharoitida SI texnologiyalarini qo'llash masalasi asosan ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalari jihatida yoritilgan . Jumladan, so'nggi yillarda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki sun'iy intellekt asosidagi avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari ishlab chiqarish tannarxini kamaytirishi, xizmat ko'rsatishda esa mijozlarga individual yondashuv imkonini yaratib berishi aniqlangan. Shuningdek, bank sektorida risklarni boshqarish, kredit islohiyatini baholash va moliyaviy qoidabuzarliklarni oldini olish bo'yicha AI yechimlari samarali natijalar berayotgani qayd etilgan .

Metodologiya

Ushbu tadqiqotga ko'ra sun'iy intellekt texnologiyalarining O'zbekiston iqtisodiy samaradorligiga ta'sirini tahlil qilish uchun bir nechta ilmiy-uslubiy yondashuvlar qo'llanildi. Avvalo, solishtirma tahlil usuli yordamida O'zbekiston tajribasi rivojlangan mamlakatlar — AQSh, Yaponiya, Xitoy va Yevropa Ittifoqi davlatlari — tajribalari bilan qiyoslab o'rganildi. Bu yondashuv orqali nafaqat umumiy tendensiyalar, balki mahalliy sharoitga mos xususiyatlar ham aniqlanishiga erishildi.

Statistik tahlil metodidan foydalanib, O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi, Jahon banki va OECD hisobotlaridagi 2018–2024 yillar oralig'idagi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar, shu bilan birga, yalpi ichki mahsulot o'sish sur'atlari, mehnat unumdorligi, xizmatlar sektori ulushi va bank sohasidagi raqamli xizmatlar ko'rsatkichlari chuqur tahlil qilindi. Masalan, Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda

Date: 29th October-2025

O'zbekistonda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari xizmatlari hajmi 27,5% ga oshgan bo'lib, bu sun'iy intellektga asoslangan loyihalar ulushining ortishi bilan bevosita bog'liqdir.

Bundan tashqari, SWOT tahlil yondashuvi orqali sun'iy intellektning iqtisodiyotga integratsiyasi jarayonidagi kuchli tomonlar (mehnat samaradorligi o'sishi, xizmat sifati yaxshilanishi), zaif tomonlar (infratuzilma yetishmovchiligi, malakali kadrlar tanqisligi), imkoniyatlar (eksport salohiyatini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish) va tahdidlar (kiberxavfsizlik xatarlar, texnologik qaramlik) tizimli baholandi.

Ma'lumotlar yig'ish jarayonida rasmiy davlat hisobotlari, xalqaro tashkilotlar tahlillari va so'nggi yillarda nashr etilgan ilmiy maqolalardan foydalanildi. Ushbu yondashuvlar moslashuvi tadqiqot natijalarining ilmiy ishonchliligini ta'minlab, O'zbekiston iqtisodiy rivojlanish strategiyasiga sun'iy intellektni integratsiya qilish bo'yicha asosli tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berdi.

Tahliliy bo'lim

Bugungi kunda O'zbekistonda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining iqtisodiy sektorlarga tatbiqi hali boshlang'ich bosqichda bo'lsa-da, bir qator muhim natijalar allaqachon guvohlik bermoqda. Jahon Banki va OECD kabi nufuzli tashkilotlar tomonidan e'lon qilingan raqamlar shuni ko'rsatadiki, AI texnologiyalari global YaIM o'sishini sezilarli darajada tezlashtirishi mumkin, masalan, PwC'ning taxminlariga ko'ra, 2030-yilgacha sun'iy intellekt global YaIMga 15,7 trillion AQSh dollari miqdorida hissa qo'shadi.

O'zbekistondagi vaziyat ham ijobiy o'zgarishlarni namoyon qilmoqda. Bugungi kunda mamlakat hukumati tomonidan ishlab chiqilgan "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasiga muvofiq, SI xizmat va dasturlar hajmini 2030-yilga kelib \$1,5 milliardga yetkazish rejalashtirilgan. Bu esa AI asosida ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiyani chuqurlashtirish uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qilmoqda.

Sanoat va xizmat ko'rsatish sohalarida ham ilg'or tajribalar paydo bo'lmoqda. Masalan, Beeline Uzbekistan kompaniyasi AI asosidagi virtual operatorni ishga tushirib, mijozlarga xizmat ko'rsatish tezligini sezilarli darajada oshirdi. Bu kabi algoritmlar inson omiliga asoslangan tezlik va aniqlikni takomillashtiradi.

Bank sektorida esa SI asosida shaxsiy chat-botlar, firibgarlikni aniqlash yechimlari va kredit risklarini modellashtiruvchi algoritmlar keng tatbiq etilmoqda. Xususan, KPMG hisobotiga ko'ra, global banklarning 80 foizdan ortig'i sun'iy intellektni strategik aktiv sifatida ko'radi. O'zbek banklari uchun bu — boshqa raqobatdosh tizimlarni joriy etish va mijoz tajribasini optimallashtirish imkoniyatlarini bildiradi.

Davlat boshqaruvi va regulyatorlik sohasida ham o'zgarishlar mavjud. 2024 yilda O'zbekiston AI tayyorligi indeksi bo'yicha 87-o'ringan 70-o'ringa ko'tarildi, bu AI ning davlat tuzilmalari orqali samarali integratsiya qilinishini ko'rsatadi.

Quyida tahliliy namunalarni jadvalda ko'rib chiqamiz:

Soha	Raqamli ko'rsatkichlar va misollar
------	------------------------------------

Date: 29th October-2025

Global iqtisodiyot	AI 2030-yilgacha global YaIMga 15,7 trillion USD hissa qo'shishi kutilmoqda
O'zbekiston strategiya	– AI xizmatlar hajmi 2030-yilgacha \$1,5 milliard qilib belgilangan .
Telekom sektorida	Beeline Uzbekistan virtual operator — mijoz xizmatining tezligi ortdi .
Bank sektori	80% dan ortiq global banklar AI ni strategik deb hisoblaydi .
Davlat tayyorgarligi	AI tayyorlik indeksi: 87-o'rindan 70-o'ringa ko'tarildi (2024) .

Natijada, O'zbekistonda SI texnologiyalarining iqtisodiy tarmoqlarga tatbiqi – sanoat va xizmatlardan tortib, moliya va davlat boshqaruvigacha – samaradorlikni oshirish, resurslardan optimal foydalanish va raqobatbardoshlikni kuchaytirish yo'lida muhim strategik poydevor bo'lib bormoqda.

Xulosa va tavsiyalar

O'zbekiston bugungi kunda raqamli iqtisodiyot sari dadil qadam tashlayotgan bir davrda sun'iy intellekt texnologiyalari uning kelajakdagi taraqqiyot yo'lini belgilab beruvchi kuchli omilga aylanmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, AI ishlab chiqarishda unumdorlikni oshiradi, xizmatlar sifatini yangi bosqichga olib chiqadi hamda moliya sektorida xavf va risklarni aniq boshqarish imkonini beradi.

Kelgusida bu sohada muvaffaqiyatga erishish uchun davlat darajasida izchil strategiyalar ishlab chiqish, malakali mutaxassislar tayyorlash tizimini kuchaytirish hamda xalqaro hamkorlikni kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Agar bu yo'nalishlar uyg'un tarzda amalga oshirilsa, sun'iy intellekt O'zbekistonning iqtisodiy o'sishini tezlashtiruvchi va uning global raqobat maydonidagi mavqeini mustahkamlovchi asosiy vositaga aylanishi shubhasiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.OECD. Artificial Intelligence in Society. Paris: OECD Publishing, 2019. DOI: 10.1787/eedfee77-en.
- 2.World Bank. The Future of Work in Emerging Economies. Washington, D.C.: World Bank Group, 2021.
- 3.Brynjolfsson, E., McAfee, A. The Business of Artificial Intelligence. Harvard Business Review, July 2017.
- 4.O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. O'zbekiston raqamli iqtisodiyoti ko'rsatkichlari. Toshkent, 2023.
- 5.Karimov, D., Abdurahmonova, S. "Sun'iy intellekt va raqamli transformatsiya: O'zbekiston tajribasi." Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar jurnali, №4, 2022, 55–62-betlar.

Date: 29th October-2025

- 6.PwC. Sizing the Prize: What's the Real Value of AI for Your Business and How Can You Capitalise?. PricewaterhouseCoopers, 2018.
- 7.UNCTAD. Digital Economy Report 2023. Geneva: United Nations, 2023.
- 8.Rustamov, A. "Sun'iy intellektning ishlab chiqarish samaradorligiga ta'siri." O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi, №2, 2021, 34–40-betlar.
- 9.McKinsey & Company. Artificial Intelligence: The Next Digital Frontier?. McKinsey Global Institute, 2017.
- 10.European Commission. Coordinated Plan on Artificial Intelligence 2021 Review. Brussels: EC, 2021.

